

De tidiga årens engelsklärande är avgörande för framtida språkstudier!

av Gun Lundberg

The English Teddy är en populär pratkompis i klassrummet. Han förstår bara engelska, så det är helt naturligt att undervisningen sker på målspråket.

Engelska från år 1, helst redan från förskoleklassen, med behöriga lärare som valt engelska i sin utbildning och som själva tycker om ämnet, där har vi receptet för ett livslångt lärande i språk. En trygg start med rolig och kommunikativ engelska kan göra underverk för barns fortsatta språkinläring. Det ideala scenariot är att engelskan får genomsyra skoldagarna som ett naturligt inslag, där hälsningar, instruktioner och vardagskommunikation kan utföras likaväl på engelska som på svenska och där engelskan får utgöra ett lekfullt och positivt avbrott i form av en sång, en ramsa, en bilderbok, en aktivitetsövning samt ingå som en naturlig del av temaarbeten. Det låter självklart och enkelt, men verkligheten är tyvärr betydligt mer komplicerad. Den svenska skolan saknar nämligen engelsklärare under de allra viktigaste

åren, de år där elevernas baskunskaper och det fortsatta språkintresset ska grundläggas. Andelen tidigarelärare (1-7-lärare) med engelska i sin utbildning är mycket liten. Förklaringarna till detta är säkert många; gymnasietidens engelskstudier ligger långt borta, de flesta är "färdiga" med sin engelska redan i gymnasiet år 2 och eftersom engelskstudier på universitetsnivå har rykte om sig att vara hårda, kan det säkert kännas lättare att välja Bild, Musik eller Idrott i stället. Det kan också vara så att engelskintresset har falnat på ett tidigt stadium, vi vet att en stor andel elever redan i år 5 tycker att engelska är tråkigt. Vid den senaste nationella utvärderingen kan man utläsa att eleverna i år 5 tycker att engelskan blir roligare när de upplever att läraren tycker om ämnet. Vidare framkommer också att eleverna tycker engelskan blir roligare om lektionerna hålls på engelska. Visst borde det väl vara en självklarhet att skolan gick eleverna tillmötes i dessa anspråkslösa önskemål, men allt står tyvärr och faller med om läraren har behörighet att undervisa i engelska eller inte. Obehöriga lärare som tvingas undervisa i engelska, är inte lika inspirerande och metodiskt varierande som lärare som tycker om ämnet. Obehöriga lärare undervisar inte heller lika gärna på målspråket som sina behöriga kollegor. Det hjälper föga att engelskan

idag formellt har status som ett kärnämne, när andelen utexaminerade tidigarelärare med engelskkompetens inte räcker till på långa vägar.

Det finns dock några framkomliga vägar för att försöka mildra effekterna av bristen på lärarkompetens i engelska. En bra start är att kommunerna anordnar s k ”Inspirationsdagar i engelska” för tidigarelärare, i samverkan med lärarutbildningen i regionen. Det intresse som väcks genom sådana dagar kanaliseras vidare till en 5-poängs-kurs, ”Engelska för lärare”, som ges med fördröjd studietakt över en termin, där kommunen bidrar med ledighet samt litteraturkostnader för deltagande lärare.

LMS lokalföreningar ute i landet måste också ta sitt ansvar och arrangera metodikkvällar för tidigarelärare, med ett program som väcker lust, ger inspiration, visar på metodiska möjligheter och stimulerar till fortsatt lärande tillsammans med kollegor och elever. Det ligger i alla språklärares intresse, oavsett språk, att engelskstarten för våra elever blir bra.

Läroböcker är onödiga under de första årens skapande engelska

Vid en metodikkväll i Umeå, ett samarangemang mellan LMS och Lärarutbildningen, berättade Anders Burman, lärare och författare till metodpärmarna ”Yip-pee” och metodboken ”English in Action”, om hur han under hela sitt yrkesverksamma liv arbetat för att eleverna ska tycka om engelska och få utvecklas i sin egen takt. Anders är numera pensionär men jobbar fortfarande aktivt, både med att undervisa i engelska i år 1-3 och med att utarbeta nytt metodmaterial. Hans nya intresseområde är engelska för

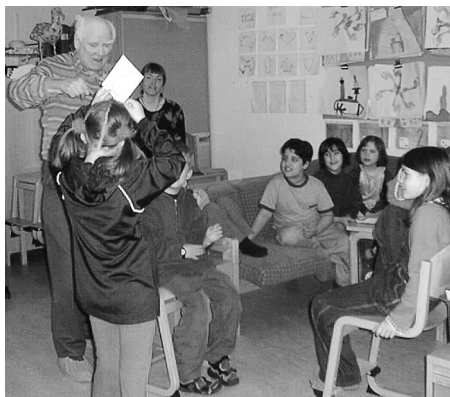
förskoleklasser!. Efter ett helt liv som engelsklärare är Anders övertygad om att man inte ska använda fasta, färdiga läromedel under de tidigare årens engelska. De första åren är en skapande period där lärarens huvuduppgift blir att skapa situationer och händelser som bygger på mycket kroppsspråk och lämpliga doser av nya ord, en tydlig fokusering på att ”höra och göra”. Ett av de viktigaste verktygen för språkinläring är, enligt Anders Burman och den samlade språkforskningen, Total Physical Response (TPR). Engelsksituationerna ska vara så rörliga att de tvingar eleverna att lämna bänken. Språket ska sitta i kroppen, därför är rörelse oerhört viktigt. Ett *yes* kombineras automatiskt med en nickning, ett *no* med en huvudskakning, och denna direktkontakt mellan ord och rörelse skapar ett direktminne och grundlägger självförtroendet i engelska hos barnet. Genom att arbeta med s k Commands, får eleverna visa att de förstår engelska genom att tala med kroppen: Stand up, please...Put your hand on your head...Stand on one leg...Go to the window...Put your thumb on something red...Now, let's swim!” Läraren bör införa ett par, tre nya rörelseuppmaningar per gång. Minst 50% av lektionstiden bör tillbringas ute ur bänkarna. En lärobok låser eleven vid bänken och gör att läsningen kommer in alltför snabbt.

Individualisering är viktig

Språk är LIV, rottrådar och sticklingar som ska få växa i sin egen takt, därför är det viktigt att läraren väntar tills barnets språksjälvförtroende tillåter det att delta i aktiviteterna. En sådan individualiserad väntan är inget problem om man arbetar

med gemensamma klassaktiviteter, fokuserade på att höra och göra. Det som sägs, det sägs alltid i kör, vilket skapar ett trygghetsutrymme för alla barn. Små barn tillbringar ofta lång tid med att absorbera språket innan de känner sig färdiga för att producera något på målspråket. Även om barnen inte säger nånting så lär de sig lika fullt. Genom att hela gruppen tillsammans arbetar med sånger, ramsor, lekar och dramatiserade situationer, allt under körens trygghet, så kan alla barn delta och utvecklas.

Med ett innehåll bestående av siffror, färger, djur, kroppen och situationer ur vardagen, kombinerat med alla rörelser man kan göra med sin kropp, fyller man gott och väl de första årens engelska. Användbart material är t ex plastpåsar i olika färger som knyts ihop till långa band (så att man kan arbeta med commands av typen "Put the monkey in the red bag", plastdjur (billiga uppsättningar av både tama och vilda djur) leksaker, en teddybjörn, en Uno-kortlek, egenhändigt tillverkade färgkort, sifferkort, bildkort, ordkort och skyltar av alla de slag, sånger, ramsor, lekar, bilderböcker och enspråkiga bildordlistor.

"Is it number three?" Noooo...

Genom att utnyttja barns tävninglust, stimuleras och underlättas lärandet ytterligare. Memory och Bingo är klassiker på detta område, lagom spännande tävlingar som inte orsakar alltför stora känsloutbrott. En Uno-kortlek är mycket användbar, man håller t ex ett kort på huvudet och försöker lista ut kortets valör och färg genom frågor: "Is it number five?" "Is it yellow"? Denna frågelek drivs med fördel av eleverna själva.

Många svenska lekar och spel går ypperligt att genomföra på engelska och när ens eget lekförråd tryter så finns det gott om engelska metodböcker med lekar att fylla på med. Det som kan vara problematiskt på skolorna idag är trångboddheten, på många skolor finns inte tillräckliga utrymmen för lek och rörelse. Då får man helt enkelt försöka hitta alternativa lokaler, vara utomhus när vädret tillåter eller arbeta med mindre grupper i ett saxningsschema.

Så mycket som möjligt av undervisningen ska naturligtvis ske på engelska. Att gå via svenskan är en onödig omväg som blockerar möjligheten att skapa ett direktminne. Barn med utländsk härkomst kan rent av hämmas av att vara tvungna att gå via svenska språket när de ska lära sig engelska.

För att uppnå kursplanens kommunikationsmål måste läraren skapa genuina talsituationer redan från början av engelskstudierna. Pairwork är ett mycket bra redskap för att aktivera eleverna, övningar där den ena parten innehar hälften av den information som behövs och den andra parten den resterande hälften, är ett vanligt tema för parövningar. Anders Burman har utarbetat en mängd sådana pairwork-övningar från nybörjarstadiet och uppåt. Ytterligare ett redskap för

kommunikation är enkäter av olika slag. Eleverna tar reda på en mängd saker om varandra, t ex favoritsport, älsklingsfärg, bästa maträtt, önskedjur, samtidigt som de tränar frågeteknik. Resultatet kan redovisas muntligt i mindre grupper, med stapeldiagram etc. En variant av enkätmetoden är uppgiften "Find someone who" där eleverna med hjälp av frågor ska försöka hitta olika företeelser i gruppen, t ex "Find someone who was born in March...who cycles to school...who has two brothers...who plays an instrument...who reads a newspaper every week", etc. Här är alternativen oräkneliga om eleverna får hjälpa till med förslag.

En av Anders Burmans specialiteter är att berätta historier med rörelser där barnen deltar med hjärtans lust. En framstående metodboksförfattare på detta område är Andrew Wright, vars böcker "Storytelling with children" och "Creating stories with children" fått många

Anders Burman praktiserar "Levande berättelse" med elever på Västangårds skola i Umeå.

engelsklärare världen över att våga släppa loss berättarleken i sina klassrum. När man berättar historier med rörelser ska man arbeta med ord som berör eleverna, ord som de kan identifiera sig med t ex känslouttryck som happy, scared, tired, surprised, hungry, thirsty, vilka är lätta att förkroppsliga. Anders låter eleverna bilda en ring med honom och sedan startar han historien och leder rörelserna, medan barnen rör sig runt i ringen med tokiga och roliga avvikelser åt alla håll när krokodiler anfaller eller åskregnet tvingar alla att söka skydd.

Bilderböcker på engelska är ett viktigt inslag som är mycket uppskattat av eleverna. Det finns ett stort antal bilderböcker som passar de tidigare årens engelska. Böckerna ska läsas många gånger, repetition är ett mycket viktigt inslag i språkinläringen.

Efter de första årens engelska med fokus på höra, göra och tala tillsammans, sker en gradvis övergång till läsning. Man kan underlätta denna process genom att börja så smått med skyltar med "commands", från lyssna och utföra till att läsa och utföra, t ex : "Clap your hands", "Say hello!, Look sad!, Seven and three is...? Att använda känt material är en viktig förutsättning för att läsandet ska kännas tryggt. Sånger, ramsor och bilderböcker som använts flitigt under de första åren, utgör ett perfekt underlag för läsning. Anders Burman använder sig även mycket av ordkort: Grupper av elever får var sitt ordkort och ska försöka ställa sig så att de tillsammans bildar ett förstäligt innehåll. I många av dagens metodböcker förordas sk instruktionsläsning, där eleverna läser instruktioner och utför dem vartefter, t ex "Draw a picture of a red house with a black roof."

Anders avslutade metodikkvällen med att tillsammans med lärarna fundera över hur långt man kan gå i de tidigare åren och man enades om att man kan gå ganska långt. Språk är ett växande som bygger på lagring och ju större lagring under de tidigare åren, desto högre växttakt och starkare växtkraft i framtiden.

Skolorna måste bli mer professionella vad gäller de tidigare årens engelskundervisning

Skolor som saknar lärare med behörighet att undervisa i engelska måste satsa ordentligt med tid och resurser på kompetensutveckling. Den nya lärarutbildningen ger nya och bättre möjligheter för verksamma lärare att kompetensutveckla sig. Genom att ha ett intag av både studenter och verksamma lärare inom de valbara specialiseringarna, finns det stora chanser att lärarutbildningen blir bättre på att förena teori och praktik, vilket är mycket viktigt när det gäller just språkundervisning. Vid lärarutbildningen vid Umeå universitet erbjuds lärarstuderande att tillsammans med redan verksamma lärare, som undervisar i engelska utan att ha läst engelska under sin utbildning, under en termin delta i en metodisk/didaktisk 5-poängskurs "Engelska för lärare", med ett kursupplägg som innebär en blandning av teori och praktik och rika tillfällen till gemensam reflektion. I en IT-konferens lägger deltagarna kontinuerligt ut sina lektionspass, vilka kommenteras av samtliga i gruppen. Studenter som inte har tillgång till "egna" elever får låna grupper av de redan verksamma lärarna i kursen. Den röda tråden i 5p-kursen är rolig och kommunikativ engelska.

Tidig start ger framtida flerspråkighet

I England tänker man, med hjälp av EU-pengar, satsa hårt på språkinläring framöver, efter årtal av vikande elevsiffror i tyska och franska. I tidningen "PRIMARY – the monthly magazine from the Times Educational Supplement", juni 2001, står att läsa följande: "Thousands of Liverpool primary children will learn a foreign language as part of their normal school day in a three-year pilot project starting in September. Children will learn French, German or Spanish from the age of four. There will be partner schools in Germany, France or Spain, and children will communicate with E-pals via the Internet. Each school's language will be reflected in school signs and house names, and will be used in taking the register as well as in specific lessons. The City Council hopes the children will become bilingual. Council leader Mike Storey said: *"If we start early – from the day they start infant school – by the end of their primary days they could be well on the way to becoming fluent."* Sverige bör låta sig smittas av Liverpools framtidsoptimism vad gäller att börja tidigt med språkinläring, vi har allt att vinna. Språk är ett växande som kan börja hur tidigt som helst. I Umeå finns en språkförskola med en lång kö av barn, där språkglädjen står högt i tak med hjälp av sånger, ramsor och lekar. En liten solskenshistoria därifrån får avsluta denna artikel:

Skolverket kom på besök till språkförskolan och en av damerna böjde sig ner till en liten pojke och sa: "Lär du dig verkligen språk här?" Pojken svarade: "Javisst! My name is Per. Ich heisse Per. Je m'appelle Per. Kan jag fortsätta leka nu?"

Litteraturförslag:

English in Action, av Anders Burman (Ekelunds förlag 1997)

Yippee! Metodpärmar för de tidigare årens engelska av Anders Burman (Ekelunds förlag)

I serien "Resource books for teachers" utgiven av Oxford University Press, rekommenderar jag följande titlar:

Young Learners, av Sara Phillips (1996)

Beginners, av Peter Grundy (1998)

Very young learners, av Reilly & Ward (1997)

Storytelling with children, av Andrew Wright (1995)

Creating stories with children, av Andrew Wright (1997)

Art and crafts with children, av Andrew Wright (2001)

Games for children, av Lewis & Bedson (1999)

Bookless Beginners – A collection of games to introduce the English language, av Cheryl Strike (Kaleidoscope, Denmark 1997)

Bonanza – 77 language games for young learners, av Retler & Valls (Longman 1997)

The Oxford Picture Dictionary – monolingual, av Shapiro & Goldstein (Oxford University press 1998)

Primary – The monthly magazine from the Times Educational Supplement (www.tesprimary.com)